Tom Shore

Spionul pelerin

Războiul meu secret cu Putin, KGB, Stasi

Traducere: Magda Dumitru

NICULESCU

Prolog

Ceea ce urmează să citiți este o poveste adevărată. O poveste care nu a fost spusă sau mărturisită niciodată. Nici măcar celor mai apropiați prieteni. Nici măcar soției mele. Nimănui.

Nu este o glorificare a războiului. Este o relatare faptică nemijlocită a evenimentelor care s-au petrecut în spatele Cortinei de Fier în timpul ultimelor luni ale Războiului Rece, între august și noiembrie 1989. Pe măsură ce anul se apropia de sfârșit, lumea privea în tăcere, așa cum făcuse mai mult de douăzeci și opt de ani, în timp ce o națiune făcea tot ce putea pentru a se elibera de sub călcâiul unui opresor brutal prin proteste pașnice. Dar pe măsură ce numărul demonstranților creștea, iar statul est-german răspundea cu violență, intimidare și condamnări la închisoare, în spatele cortinei, în secret, se plănuia altceva. Istoria Europei din a doua parte a secolului XX și de după aceea ar fi fost cu totul alta dacă planul ar fi reușit.

Aceasta este povestea unui om, care, fără să aibă nicio vină, s-a trezit la locul potrivit, în momentul nepotrivit. Sau, așa cum am ajuns să cred acum, la locul nepotrivit, în momentul potrivit. Un soldat de carieră implicat într-o situație extrem de periculoasă, mânat de dorința de a supraviețui, încercând în același timp să-i protejeze pe cei pe care îi considera prieteni și

tovarăși. Unii vor spune că ceea ce se aștepta de la mine în acel moment era de-a dreptul absurd, dar mie îmi place să cred că orice soldat din Forţele Speciale ar fi făcut la fel cum am făcut eu în situaţia extraordinară în care am fost pus în ultimele luni ale Războiului Rece.

Așa cum am spus, nu am vorbit cu nimeni despre ceea ce s-a întâmplat în acele întunecate zile, nici măcar cu soţia mea – deși ea a fost cea care a trebuit să suporte urmările neplăcute: tăcerile îndelungate, labilitatea mea emoţională, nevoia de singurătate, toate provocate de intensele sentimente de vinovăţie și regret.

Sunt unii care vor întreba de ce spun povestea aceasta acum, după toţi acești ani. Răspunsul pe scurt este că, la treizeci de ani de la acele evenimente, mai toţi cei implicaţi fie au murit, fie s-au retras de mult din activitate. Nu sunt dezvăluite secrete operaţionale și nu sunt puse în pericol vieţile unor oameni. Cu toate acestea, faptul că un soldat britanic a acţionat în spatele Cortinei de Fier singur, o perioadă de aproape patru luni, ar putea provoca încă o oarecare surprindere. Dar eu cred că acesta este un episod important, ce trebuie făcut public. Iar dacă eu nu povestesc ceea ce s-a petrecut cu adevărat în acele ultime luni ale anului 1989, episodul acesta nu s-ar afla probabil niciodată. În plus, la fel ca multe alte istorii ce merită ascultate, povestea mea are un mesaj inerent care, dacă va fi ignorat, va avea consecinţe grave.

În urmă cu treizeci de ani, dictaturile europene reprezentau o realitate sumbră pentru mulţi est-europeni și pentru vecinii lor dinspre Vest. Astăzi, există o generaţie care își amintește de acele timpuri, iar temerea sa în acest moment este aceea că, din moment ce Rusia este din nou în ascensiune și încearcă să recupereze multe dintre teritoriile pierdute, s-ar putea irosi

încercarea de eliberare a acestor popoare și ar putea reveni traiul cumplit sub o guvernare autoritară.

Sunt mândru că am jucat un rol oricât de mic în eliberarea unei naţiuni, dar întâmplările care au dus la căderea Zidului Berlinului și cele imediat următoare m-au schimbat în rău pentru totdeauna. Lucrurile pe care le-am văzut, deciziile pe care le-am luat, acţiunile pe care am fost obligat să le întreprind la momentul acela m-au transformat în persoana în pielea căreia mă străduiesc să trăiesc, chiar și în prezent. Aceste evenimente mi-au distrus încrederea în umanitate pentru o lungă perioadă, reducând noţiunea de prietenie la un gest golit de orice semnificaţie. Aveam șase ani când serviciile sociale m-au clasificat drept un copil problemă, o etichetă de care am reușit să scap în cele din urmă. Dar după evenimentele din 1989, totul s-a schimbat pentru mine. Am devenit un om singuratic, furios și suspicios, care evita să stabilească relaţii de orice fel și, în plus, își dădea silinţa să-i îndepărteze pe ceilalţi. De ce? Deoarece, ca să-l citez pe avocatul Kobayashi (jucat de Pete Postlethwaite) din filmul *Suspecţi de serviciu*, „Nu poţi fi trădat dacă nimeni nu îţi este apropiat."

Instructajul pre-op (pre-operaţional)

DUPĂ CUM ŞTIE MAI TOATĂ LUMEA, iar aceia dintre voi care nu au o experienţă militară propriu-zisă intuiesc probabil, informaţiile referitoare la geografia zonei de luptă – calibrul inamicului, puterea sa (numerică), localizarea și armamentul – trebuie să fie cât mai exacte pentru ca misiunea să aibă șanse reale de succes. Astfel, pentru ca citirea acestei cărţi să fie o experienţă utilă, există câteva lucruri pe care trebuie să le cunoaşteţi înainte de a ne începe călătoria.

Personajele pe care le veţi întâlni aici sunt/au fost oameni în carne și oase. M-am străduit să le descriu, referindu-mă la personalitatea, rolul și acţiunile lor din lunile dinaintea căderii Zidului Berlinului. Dar, așa cum probabil vă aşteptaţi, numele au fost schimbate pentru a-i proteja atât pe cei inocenţi, cât și pe vinovaţi, deși aceștia din urmă merită mult mai puţin.

Denumirile și descrierile topografice sunt autentice pentru momentul acela. Dar după căderea Zidului Berlinului, disoluţia Republicii Democrate Germane (vechea Germanie de Est), retragerea forţelor sovietice din Europa de Est și aparentul deces al comunismului, multe dintre locurile acestea și-au schimbat numele. De asemenea, în încercarea de a șterge amintirile dureroase ale ultimilor patruzeci și unu de ani – între 1948 și 1989 –, altele au dispărut complet.

Spre deosebire de poveștile care apar în cărți, în filmele difuzate la cinema sau la televizor, viața unui agent operativ sau a unui agent de teren, în lipsa unui termen mai bun, este, de obicei, monotonă. Aș merge până într-acolo încât să spun că este chiar plictisitoare. Și, cu toate că la timpul acela în Germania de Est exista pericolul cât se poate de real de a fi trădat și capturat de Stasi sau de KGB, un agent operativ își petrecea și încă își petrece mai tot timpul stând, urmărind și așteptând să se întâmple ceva sau să apară cineva. Așadar, ca să nu transform cartea aceasta într-o plictisitoare „Dare de seamă", m-am concentrat asupra momentelor în care *s-a întâmplat* ceva. Toate datele sunt corecte, dar momentele zilei nu sunt exacte decât în măsura în care o permite memoria și au mai degrabă rolul de a-l ajuta pe cititor să urmărească povestea cu ușurință. În afară de acest lucru, singurele detalii pe care mi-am permis să le modific au fost conversațiile purtate într-o limbă străină. Dar conținutul lor, deciziile luate și acțiunile rezultate – cele din timpul respectivelor conversații sau ulterioare lor – sunt corecte, după câte îmi amintesc. În plus, deși capacitatea de a reține cele mai mici detalii ale unor acțiuni și evenimente este vitală pentru piloții de Formula 1 sau pentru cei din probele sportive de bob și sanie, deoarece le permite să-și pre-ajusteze poziționarea pe pistă și să înceapă să ia curba cu mult înainte de a o vedea, ea poate fi un blestem pentru un soldat bine antrenat sau un agent operativ, căci îi permite memoriei să dezgroape evenimente trecute, pe care apoi să și le reamintească cu mare intensitate, reactivând toate imaginile, gusturile, mirosurile și amintirile pe care, de dragul sănătății sale mintale, ar prefera să le uite.

Mai 1985

Garnizoana Stirling Lines, Hereford

Am traversat șoseaua care ducea de la corpul de gardă la poarta terenului de squash, o ieșire de urgență din tabără, și mi-am continuat drumul pe Șoseaua Hoarwithy, traversând spațiul verde și luând-o la stânga pe o alee asfaltată și îngustă. Ajuns în dreptul Turnului cu Ceas al Regimentului, m-am oprit, așa cum făceam adeseori. Nu mă interesa ora sau ceasul. Numele înscrise pe turn mă făceau să mă opresc și să mă gândesc la cei duși dintre cei vii. Membri ai Regimentului uciși în timpul unei acțiuni, care, prin urmare, „nu și-au încheiat misiunea", ca de pildă sergentul Talaiasi Labalaba – legenda din Fiji a trupelor SAS, ucis în iulie 1972, în timp ce opera de unul singur un Howitzer (un obuzier) de 11 kilograme în timpul Bătăliei de la Mirbat[1], permițând astfel micii sale echipe să țină piept unui număr de 250 de teroriști; cele optsprezece persoane care și-au pierdut viața când elicopterul lor s-a prăbușit în apele înghețate ale Atlanticului de Sud, în timpul unui transfer între două nave, în noaptea zilei de 19 mai 1982; căpitanul

[1] *Bătălia de la Mirbat* a avut loc pe 19 iulie 1972, în timpul Războiului Civil din Oman, susținut de gherilele comuniste din Yemenul de Sud și în decursul căruia Marea Britanie a sprijinit guvernul (din Oman) cu trupe ale serviciilor speciale. (*n. trad.*)

Gavin (John) Hamilton distins cu decoraţia Crucea Militară, care a murit în ziua de 10 iunie a aceluiaşi an, în timpul unei operaţiuni din spatele liniilor inamice, în Insulele Malvine, şi mulţi alţii, prea numeroşi pentru a putea fi menţionaţi aici. Unii, ca de pildă Talaiasi Labalaba, fuseseră ucişi înainte de sosirea mea la Regiment, dar erau alţii pe care îi cunoscusem personal și a căror pierdere ne îndurera pe toţi.

M-am întors cu spatele la ceas și, în vreme ce îmi continuam drumul pe potecă, spre clădirea care adăpostea Poliţia Ministerului Apărării – căreia noi îi spuneam „Cabana poliţailor" –, am văzut un om care nu poate fi descris decât ca unul dintre cei mai dubioși indivizi cu care se putea lăuda Regimentul.

Dawson.

Era înalt, subţire și voinic, iar singurul indiciu al vârstei sale înaintate era părul lui cărunt. Era îmbrăcat din cap până în picioare în MID (material cu imprimeu disruptiv), pe care civilii îl numesc echipament de camuflaj, o pereche de pantaloni de luptă și un impermeabil cu logoul Forţelor Speciale. Sub impermeabil purta o cămașă verde-oliv, iar în picioare, o pereche de bocanci militari de un verde-închis.

Acesta era unul dintre lucrurile neobișnuite de la Regimentul nostru: la momentul acela, nu părea să existe un cod vestimentar bine definit. Echipa OS (Operaţiuni Speciale), care era gata de intervenţie douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, călătorea în haine civile, așa că, după cum ar fi de așteptat, dacă nu aveau antrenament, purtau echipament civil și părul lung. Înaintând de-a lungul liniilor, puteai vedea o varietate de pantaloni, cămăși și încălţări, toate britanice, dar care erau menite a fi utilizate în diferite teatre de operaţii: în junglă, în deșert sau în spaţiul nord-european.

Spre deosebire de unii dintre noi, care arătam ca niște saci de gunoi, chiar și în costume de 2.000 de lire sterline, comandate de pe Saville Row, Dawson era unul dintre acei indivizi rari care nu poartă o uniformă pur și simplu; aceasta stătea pe el ca și cum ar fi fost a doua lui piele, ca și cum s-ar fi născut cu ea. Părea tipul de om care arată șic chiar și dacă ar pune pe el un sac negru.

Era ofițer superior, colonel, pare-mi-se, deși nu-mi amintesc să fi purtat vreodată grade. Nu era un lucru neobișnuit. Puțini ofițeri ai Regimentului își purtau gradele pe jacheta impermeabilă. Această haină nu are epoleți – așa că nu aveai unde să prinzi stelele sau coroana.

Nu făcea parte dintr-un escadron sau din CGR (Cartierul General Regimental – Centrul de Comandă). Era cunoscut ca un agent liber. Venea și pleca, iar când se afla undeva era doar atunci când era nevoie de el, când avea o treabă de făcut.

După ce distanța dintre noi s-a micșorat, am observat că zâmbea.

— ’Neața, Tom!

Regulile nescrise ale Regimentului spuneau că ofițerii care te cunosc pot să-ți spună pe numele mic, dar tradiția aceasta nu se aplica de ambele părți.

—’Neața, șefu’!

Când am ajuns unul lângă celălalt, s-a oprit.

— Ce faci după pauza de ceai din dimineața asta?

Ultima persoană cu care voiam să am de-a face în acea dimineață era Dawson. Omul era ceea ce militarii numesc a fi „managerul perfect”, adică cineva care posedă „cei trei C”. Era „corect, categoric și cumsecade”, dar Dawson avea întotdeauna și un plan secret. Faptul că era abordabil și blând la vorbă îl făcea anchetatorul perfect și, prin urmare, un animal foarte

periculos. Era genul de om care te face să-i încredinţezi cele mai întunecate și mai primejdioase secrete ale tale. Mi-am stors creierii, dar nu mi-a venit nimic în minte.

— Nimic, șefu'!

— Foarte bine! Știi unde este biroul meu?

Știam. Biroul lui Dawson se afla într-o clădire cu un singur etaj, care era lipită de Cabana polițailor, în spatele Arsenalului escadronului.

— Sigur, șefu'!

A pus o mână pe umărul meu și a strâns-o, în timp ce își continua drumul pe alee.

—Bravo! Să zicem 11:30, în cazul acesta?

Mi s-a strâns inima. Procesul de cedare a rezistenţei se pusese deja în mișcare.

— Da, șefu'!

Era 11:25 când am bătut la ușa lui Dawson. Un soldat bun ajunge întotdeauna cu cinci minute mai devreme la o paradă sau la o întâlnire, și până în ziua de azi urăsc proasta organizare temporală. Când întârzii, chiar și la o bere cu un amic, nu faci altceva decât să îi transmiţi celuilalt că timpul lui este mult mai puţin important decât al tău.

Din cealaltă parte a ușii a venit un strigăt.

— Intră!

Mă aflam pentru prima dată în biroul lui Dawson. Un covor gri de tip industrial acoperea podeaua, iar încăperea era aproape goală. Ca și cum i-ar fi lipsit un locatar permanent. Era un birou, în spatele căruia stătea acum Dawson, mâzgălind ceva într-o agendă tip A4; o masă îngustă era lipită de perete chiar în spatele său, iar de partea biroului în care mă aflam eu era un scaun, dar lipseau orice obiect de natură personală și orice fel de fotografie; nici măcar un calendar nu avea.

Cel de-al doilea lucru pe care mi-l amintesc în legătură cu biroul acela este mirosul. Mirosea a umezeală. Ca un depozit care a stat închis o săptămână sau două.

A ridicat capul și mi-a zâmbit.

— Ia loc. Imediat termin aici.

Apoi s-a întors la ceea ce scria. Stinghereala mea vizibilă l-a amuzat, căci după câteva secunde, fără să ridice capul, a spus:

— Nu este nevoie să fii atât de îngrijorat. Este o discuţie informală. Nu vreau decât să aflu câte ceva despre tine – pentru baza de date.

M-am forţat să zâmbesc. Am știut ce urma să se întâmple. Când te înrolezi în armată, trebuie să semnezi Legea Secretelor Oficiale. Apoi, mai târziu, dacă ești promovat în Forţele Speciale, sau într-o altă unitate unde ai acces la materiale secrete, ca de pildă în Regimentul Antiaerian (un Regiment de Artilerie Regală responsabil cu armele nucleare ale Marii Britanii) sau la Biroul de Informaţii Secrete, ești supus unei așa-numite verificări negative (VN): tu și familia imediată sunteţi cercetaţi, dar superficial. Dar pentru că trecusem deja prin aceste două procese, ceea ce urma să se întâmple era probabil o verificare mult mai severă. M-am gândit că voi fi supus unei verificări pozitive (VP) și, în ciuda cuvintelor lui Dawson, aveam toate motivele să fiu îngrijorat.

Viaţa mea personală și cea a întregii mele familii, trecutul și prezentul nostru, urmau să fie puse sub microscop. Toate aspectele vieţii fiecăruia dintre noi, viu sau mort, vor fi examinate amănunţit. Dar ceea ce mă îngrijora cel mai mult era trecutul meu despre care nu vorbeam niciodată, nici măcar cu cei mai apropiaţi prieteni.

Însă trecerea de VP ar deschide probabil o multitudine de uși, nu toate plăcute, dar totuși unele mi-ar putea oferi

oportunităţi la care majoritatea soldaţilor pot doar să viseze. Uşi care mi-ar permite accesul la informaţiile pe care numai câţiva privilegiaţi le văd sau le cunosc. M-ar transforma dintr-o persoană antrenată să îndeplinească cele mai dificile misiuni în locuri care nu pot fi descrise decât ca nişte căcăstori din lumea a treia, în cineva care, în fine, ar putea afla răspunsurile la întrebarea „de ce". Deşi a nu trece de procesul de VP nu ar fi pus capăt imediat carierei mele în cadrul Regimentului, totuşi mi-ar fi redus semnificativ şansele de promovare ulterioară, iar cunoaşterea faptului că nu am acces la noi încercări şi oportunităţi ar fi reprezentat o nemulţumire constantă de-a lungul carierei mele. Era o zi care mă aşteptam să vină cândva, dar acum, că sosise acel moment, mă îngrijora.

Ceea ce mă speria cel mai tare în legătură cu acest proces era faptul că ştiam că, odată ce această discuţie informală se încheia, iar eu reveneam la programul meu obişnuit, Dawson va începe să cearnă informaţiile pe care eram pe cale să i le furnizez, selectându-le doar pe cele de care era interesat. Acestea puteau fi foarte bine aspecte capabile să-mi facă mult rău, iar în tot acest proces, să distrugă sistematic trecutul familiei mele disfuncţionale; să inspecteze toate micile indiscreţii; să scoată la suprafaţă toate micile secrete murdare ale rudelor mele; să sublinieze până şi cea mai mică fisură a caracterului, trecutului şi legăturilor mele; să găsească orice lucru care m-ar fi făcut vulnerabil la şantaj sau manipulare din partea organizaţiilor infracţionale sau a agenţiilor de spionaj străine. Apoi, după ce va termina de săpat în trecutul meu, se va decide dacă ceea ce s-a descoperit mă califică a fi un posibil risc de securitate.